

Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти : зб. наук. праць / за заг. ред. Н.А. Басюк. – Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – 292 с.

Сиротенко Юлія,
студентка 53 групи
навчально-наукового інституту педагогіки
Науковий керівник: Т.С. Гужанова

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мовленнєвий розвиток дитини є головним інструментом, за допомогою якого вона встановлює контакт із довкіллям і завдяки якому відбувається соціалізація дитини. Дана тема є актуальною, тому що мовленнєва компетенція є однією з провідних базисних характеристик особистості, яка формується на етапі дошкільного дитинства.

Мета статті: визначити і науково обґрунтувати розвиток процесу формування мовленнєвої компетенції дітей старшого дошкільного віку.

Актуальність проблеми формування мовленнєвої компетенції дітей старшого віку обумовлюється пріоритетними напрямами Державної національної програми “Освіта” (“Україна ХХІ століття”), Базовим компонентом Дошкільної освіти, Законів України “Про освіту”, “Про дошкільну освіту”.

Проблемі формування мовленнєвої компетенції приділено велику увагу в дослідженнях А.М. Богуш, Л. Варзацької, М. Вашуленка, С. Карамана, В. Карасика, Ю. Караулова, Л. Мацько, Л. Паламар, М. Пентиліук, Л. Скуратівського, Г. Шелехової, З. Бакум та ін. Разом із тим потрібно зазначити, що компетентний аспект формування національно-мовної особистості недостатньо вивчений у вітчизняній лінгводидактиці [1, с. 3].

Термін «мовна компетенція» було введено Н. Хомським близько середини ХХ століття. Зміст цього поняття запропонував Д. Слобін, який, досліджуючи психолінгвістичну проблему «мовних здібностей, знання про мову і мовної активності», довів, що існує різниця «між тим, що людина теоретично здатна говорити і розуміти, і тим, що вона насправді говорить і розуміє в конкретних ситуаціях» А.М. Богуш тлумачить мовну компетенцію, як засвоєння і усвідомлення мовних норм, що склались історично у фонетиці, лексиці, граматиці, орфоєпії, семантиці, стилістиці та адекватне їх застосування в будь-якій людській діяльності у процесі використання певної мови. Мовна компетенція - це інтегративне явище, що охоплює цілу низку соціальних здібностей, знань, умінь, навичок, стратегій і тактик мовної поведінки, установок задля успішного здійснення діяльності в конкретних умовах спілкування. [2, с. 272].

Мовленнєва компетентність - це вміння адекватно й доречно користуватися мовою в конкретних ситуаціях (висловлювати свої думки, бажання, наміри, прохання тощо), використовувати для цього як мовні, так і позамовні (міміка, жести, рухи) та інтонаційні засоби виразності [3, с. 5-10].

Дитина має бути здатною користуватися рідною мовою як засобом мовленнєвої взаємодії в товаристві людей, знаходити своє місце серед них, розуміти їх і бути зрозумілою, узгоджувати власні бажання з намірами інших учасників. Головною умовою є своєчасно сформована мовленнєва компетентність у дошкільному віці для подальшого успішного навчання у школі. Розумне поєднання традицій та інновацій у сучасній організації мовленнєвої роботи з дошкільниками забезпечить її ефективність, реалізацію завдань, визначених у новій редакції Базового компонента дошкільної освіти.

Мовленнєве виховання пов'язане з вихованням у дошкільнят любові, поважного ставлення до рідної мови як скарбниці, виховання прагнення правильно, культурно, красиво говорити рідною мовою багатющого надбання нашого народу.

Згідно Базового компоненту дошкільної освіти України, мовленнєва діяльність дошкільника визначається відповідною віку мовленнєвою та мовною зрілістю, рівнем оволодіння елементами граматики, сформованістю ставлення до використання слова у взаєминах з дорослими та дітьми, розвиненістю комунікативних здібностей [4, с. 243].

Як складова мовленнєвої діяльності дитини мовна компетентність передбачає сформованість фонетичної, лексичної та граматичної складових. Їх єдність забезпечує розуміння дитиною мовлення партнерів по спільній діяльності, розвиває її зв'язне розмовне мовлення, його чіткість, сприяє оволодінню вмінням читати, а згодом й писати. Мовленнєва компетентність як складова мовленнєвої діяльності, забезпечує вміння дитини підтримувати мовленнєву взаємодію з іншими, вибудовувати логіку висловлювань, забезпечувати мовленнєве взаєморозуміння з дорослими та однолітками, формувати комунікативні здібності, мовленнєве самовираження, розвивати соціальне мовлення (вміння презентувати себе оточуючим, виражати особисту позицію по відношенню до інших тощо).

Становлення мовленнєвої особистості в дошкільному віці передбачає оволодіння рідною мовою, яка здебільшого є побутовою, ситуативною, експресивною, уривчастою за своєю суттю. Вдосконалення мовленнєвої діяльності має базуватися на урізноманітненні й зростанні її змістовності, наявності належних мовленнєвих еталонів на активному поєднанні слова з практичною діяльністю дошкільника.

Мовленнєва компетенція — це багатокомпонентне утворення, яке містить такі компетенції:

- лексичну (наявність певного запасу слів у межах вікового періоду, їх доречне застосування, вживання засобів мовної виразності: приказки, прислів'я, фразеологізми, епітети, порівняння);
- фонетичну (правильна звуковимовна, розвинений фонематичний слух, володіння інтонаційними засобами виразності);
- граматичну (практичне вживання відповідних граматичних форм рідної мови: рід, число, відмінки, час тощо) та діалогологічну (розуміння зв'язного тексту, вміння відповідати та звертатися із запитаннями, вести діалог, складати різні види розповідей, переказувати) [5, с. 12-14].

Отже, ми під мовленнєвою компетенцією розуміємо вміння адекватно й доречно, а також практично користуватися мовою у конкретних ситуаціях (висловлювати свої думки, бажання, наміри, прохання тощо), використовувати для цього як мовні, так і позамовні (міміка, жести, рухи) та інтонаційні засоби виразності мовлення.

Для успішного мовленнєвого розвитку важливе значення має вся життєдіяльність дітей, що дає змогу вправляти їх у спілкуванні. Оптимальний рівень мовленнєвої компетентності дошкільників досягається створенням розвивального мовленнєвого середовища, у якому діти перебувають. Пріоритетами для розвивального середовища мають бути спілкування, обговорення, роздуми вголос без остраху помилитися чи мати іншу думку, ніж дорослий, мовленнєво-творча діяльність.

Під час різних видів діяльності, дитина оволодіває мовленням завдяки спілкуванню. Проте, повсякденного спілкування для становлення мовленнєвої компетентності недостатньо. Саме на міні-заняттях, в яких домінують гра і спілкування,

вихователь систематично та послідовно формує у дітей мовленнєві вміння та навички, які закріплюються при спілкуванні дітей під час різних видів діяльності в повсякденному житті. На таких заняттях з мовленнєвого спілкування діти не тільки засвоюють матеріал про навколишній світ, скільки вправляються в мовленнєвій діяльності. Міні-заняття з мовленнєвого спілкування проводяться в усіх вікових групах з підгрупами дітей та індивідуально. Основною метою міні-занять з мовленнєвого спілкування є розвиток мовлення кожної конкретної дитини, тому важливо стимулювати максимальну мовленнєву активність кожного вихованця.

Оскільки дитина тривалий час перебуває в умовах садочка, головна мовленнєва взаємодія у неї лише з однолітками та педагогами під час ігрових ситуацій, вправ, в побуті, коли діти творять власні мовні конструкції, саме цей період ми називаємо процесом розвитку дитячого мовлення. Отож, нам необхідно звертати особливу увагу на розвиток процесу формування мовленнєвої компетенції дітей старшого дошкільного віку, адже саме мовлення є унікальною формою діяльності дитини, це результат її зусиль в освоєнні життєвого простору, наслідуючи способи мовленнєвого спілкування того середовища, яке її оточує і потрібно щоб цей результат, а саме мовленнєва компетенція дитини була правильно сформована.

Список використаних джерел:

1. Бібік Н. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти // Початкова школа: Науково-методичний журнал. - 2010. - №9. - С. 3.
2. Богуш А. М. Формування мовної особистості на різних вікових етапах : монографія / Богуш А. М., Трифонова О. С. та ін. – Одеса : ПНЦ АПН України, 2008. – 272 с.
3. Подліна С.В. Розвиток мовленнєвої компетенції // Дошкільний навчальний заклад. - 2012. - №1. - С. 5-10.
4. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: [наук.-метод. посіб. / наук. ред. О. Л. Кононко]. – К.: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. – 243 с.
5. Гавриш Н. Розвиток мовлення та навчання дошкільнят рідної мови: мета і завдання // Дошкільне виховання. – 2003. – № 7. – С. 12-14.